

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Факультет філології і журналістики
Кафедра журналістики
Факультет журналістики, інформації і бібліології
Варшавського університету
Редакція газети «Вільне життя плюс»

РЕГІОНАЛЬНА ЖУРНАЛІСТИКА: РЕАЛІЇ, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

збірник тез
за матеріалами міжнародної наукової
інтернет-конференції

15 квітня 2021 року

ВІЛЬНЕ
ЖИТТЯ
PLUS

Тернопіль

Усі матеріали подаються в авторській редакції.
*Рекомендовано до друку науково-методичною комісією
факультету філології і журналістики
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
(протокол № 8 від 11 травня 2021 року)*

Регіональна журналістика: реалії, виклики, перспективи :
матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції
(м. Тернопіль, 15 квітня 2021 року), 188 с.

У збірнику містяться матеріали подані на Міжнародну наукову інтернет-конференцію «Регіональна журналістика: реалії, виклики, перспективи». Для магістрантів, аспірантів, викладачів, науковців.

Дар'я Свистуха, Юлія Сазонова. БЛОГОСФЕРА ЯК ФОРМА ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ..... 52

Євгенія Єднак. МАНПУЛЯТИВНІ МОЖЛИВОСТІ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНОГО І РЕГІОНАЛЬНОГО ТЕЛЕБАЧЕННЯ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ..... 56

МЕДІАЛОГІЯ ЯК СИНТЕЗ НАУК

Наталя Шарманова. ТИПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ МОВНИХ КЛІШЕ (НА МАТЕРІАЛІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ)..... 60

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Галина Микитів ОБРАЗНО-СТИЛЬОВЕ ФОРМОТВОРЕННЯ АРХЕТИПНОЇ СИМВОЛІКИ В МАСМЕДІЙНИХ ТЕКСТАХ..... 64

Галина Синоруб, Марта Синоруб. АУДИТОРІЯ ЦИФРОВИХ МЕДІА: СПОСОБИ ЗАЛУЧЕННЯ 68

Тетяна Решетуха. ІНФОГРАФІКА ЯК ЗАСІБ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО КОНТЕНТУ ОНЛАЙН-ВИДАНЬ..... 71

Костянтин Родигін. АНАЛІЗ ВІЗУАЛЬНИХ МАРКЕРІВ ОБРАЗУ «УКРАЇНСЬКОГО БУРЖУАЗНОГО НАЦІОНАЛІСТА» В КАРИКАТУРАХ ЖУРНАЛУ «ПЕРЕЦЬ»..... 75

Наталія Толочко. СПЕЦИФІКА РОЗВИТКУ ЗАКАРПАТСЬКОГО ТЕЛЕБАЧЕННЯ У 90-х рр. ХХ ст..... 78

Оксана Гедз. ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ СУМЩИНИ ПРО МИКОЛУ ХВИЛЬОВОГО: ПОВЕРНЕННЯ ІЗ ЗАБУТТЯ..... 82

Валова Анна. ІНФЛУЕНСЕРИ VS ЛІДЕРИ ДУМОК: ВПЛИВ НА АУДИТОРІЮ..... 86

Максим Ковальчук. СПЕЦИФІКА ВПЛИВУ АУДІОВІЗУАЛЬНОГО КОНТЕНТУ НА АУДИТОРІЮ ІНТЕРНЕТ-ВИДАНЬ..... 90

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ

Володимир Супрун, Людмила Супрун. ПОРТРЕТНИЙ НАРИС У СИСТЕМІ ЖАНРІВ ЖУРНАЛІСТИКИ..... 93

Олена Терханова, Людмила Куценко. МОДЕЛІ РОБОТИ РЕДАКТОРА ЕЛЕКТРОННИХ МЕДІА..... 96

Ганна Йордан. КОМПОЗИЦІЙНО-ГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ВИДАНЬ..... 99

Галина Пристай. СТУДЕНТСЬКИЙ ВИДАВНИЧИЙ ПРОЄКТ ЯК АКСІОЛОГІЧНИЙ КОНЦЕПТ МЕДІАОСВІТИ..... 105

АНАЛІЗ ВІЗУАЛЬНИХ МАРКЕРІВ ОБРАЗУ «УКРАЇНСЬКОГО БУРЖУАЗНОГО НАЦІОНАЛІСТА» В КАРИКАТУРАХ ЖУРНАЛУ «ПЕРЕЦЬ»

Родигін Костянтин Михайлович,
кандидат філософських наук,
старший викладач кафедри журналістики,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса (м. Вінниця)

Журнал «Перець», будучи провідним виданням гумористично-сатиричного спрямування в радянській Україні, приділяв велику увагу такому лаконічному і виразному жанру, як карикатура. В радянський період критика «Перця» спрямовувалася як на негативні «внутрішні» явища (хоча й у певних явно чи неявно окреслених ідеологією «безпечних» межах), так і на західний світ і опонентів радянської системи. Це актуалізувало потребу створення й типізації образів різноманітних «ворогів радянської влади», які мали би бути максимально впізнаваними та виразними. З огляду на таку світоглядну функцію тогочасного «Перця», як формування специфічної української радянської ідентичності [1, с. 159], цілком закономірною є поява в журналі характерного «образу ворога», відомого за ідеологічним кліше «український буржуазний націоналіст».

В межах дослідження було проаналізовано великий масив карикатур «Перця» за період 1941–1991 рр. на предмет зображення образу «українського буржуазного націоналіста» і виявлено найбільш характеристичні та часто вживані візуальні атрибути-маркери цього персонажа.

Варто зауважити, що образ «українського буржуазного націоналіста» в карикатурах «Перця» досліджуваного періоду з'являється вже сформованим і мало змінюється з плином часу. Його сутнісним ядром є образ «петлюрівця», що станом на часи Другої світової війни вже був усталеним, типізованим і впізнаваним у радянській пропаганді, володів сформованим візуальним канонам. Цей образ, що відсилає до подій Української революції 1917 –

1921 рр., вживається фактично як позачасовий, проектується на реалії як Другої світової, так і Холодної воєн. Відтак найбільш типовим для образу «українського буржуазного націоналіста» в карикатурах «Перця» є відтворення основних атрибутів-маркерів персонажа «петлюрівця»: це характерна шапка з довгим шликом (наявна на 77% карикатур), унікальна відмітна емблема-тризуб (74%), синьо-жовті кольори (49%, показник є помітно меншим через те, що не всі карикатури були кольоровими). Часто саме ці кольори має шлик шапки персонажа, а замість китиці він завершується графічно спрощеною фігурою тризуба.

Зважаючи на здатність карикатури до створення симулякрів – копій без оригіналу [2, с. 46], – можна визначити найхарактерніший візуальний маркер досліджуваного образу – «петлюрівську» шапку – як певний симулякр, перенесений на нові історичні реалії з метою тиражування без огляду на реалістичність відображення.

Цікаво, що знаковий атрибут іншого типізованого варіанта образу, «бандерівця», – кашкет-мазепинка, – є представленим значно рідше (7% карикатур) і набуває значення характеристичної деталі, розрахованої на впізнаваність, порівняно пізно, у 1970-х рр. При цьому візуальний канон «петлюрівця» не зникає з карикатур і зберігає свою провідну роль.

Доволі часто (58% карикатур) «український буржуазний націоналіст» є маркований предметами українського етнічного одягу, проте, на відміну від згаданих раніше маркерів, вони не є унікальними саме для нього. Через необхідність розрізнення позитивних і негативних конотацій цієї атрибутики у карикатурах з'являється така деталь, як вишиванка, розшита тризубами – відсилка до образу «петлюрівця», – або свастиками – асоціювання українських націоналістів із німецьким нацизмом було одним із базових мотивів радянської пропаганди і залишається таким у сучасній російській. Також у карикатурах на націоналістів український одяг може гротескно поєднуватися з елементами західного костюма, візуалізуючи пропагандистський наратив про «оперетковість» українських самостійницьких рухів. Часто персонаж зображується у вигляді обірванця, жебрака, каліки, і виглядає частіше жалюгідним і безсилим, аніж грізним. У сюжеті

з образом жебрака зазвичай є присутнім Дядько Сем, персоніфікація США, який дає тому долар.

Зображення американського долара або його значка у різному вигляді є доволі частим атрибутом образу «українського буржуазного націоналіста» (22% зображень), що характеризує персонажа як «запроданця» на службі в імперіалістів. На 20% зображень наявна розбійницька зброя, ніж або сокира, що створює образ «різуна». Свастика (27% зображень) асоціює персонажа з німецьким нацизмом.

Характерною тенденцією еволюції персонажа є масове поширення в 1970-і рр. сюжету, де він виступає в амплуа «наклепника на радянську владу» на хвилях західних радіостанцій, тому все частіше зброя «українського буржуазного націоналіста» замінюється мікрофоном Радіо Свобода (або ж доповнюється ним). Водночас і разом із цією роллю поширюється дегуманізація персонажа – його зображення в образі собаки або собакоподібної істоти, що певно є апеляцією до гри слів «собака бреше» (окремі випадки таких зображень траплялися і раніше). Ще один атрибут, який набуває поширення в таких сюжетах, – відро з брудом, дьогтем, нечистотами тощо, – буквальна візуалізація метафори «поливати брудом».

У цілому найбільша регулярність та систематичність звернення «Перця» до образу «українських буржуазних націоналістів» у карикатурах припадає на 1970-і рр. У 1980-і рр. популярність теми падає, а після 1987 р., на тлі ідеологічних і соціальних трансформацій, цілком зникає.

Література

1. Єремеева К. «Радянські українці» чи локальний варіант «радянського народу»: засоби маркування громадян УРСР в офіційному та неофіційному гумористичному дискурсі. *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Збірник наукових праць*. Харків, 2013. Вип. 16. С. 158–167.

2. Гела О.М. Карикатура як симулякр: конструювання образів інтелігенції радянськими сатиричними виданнями у 1922–1991 рр. *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Збірник наукових праць*. Харків, 2019. Вип. 22. С. 44–51.